

NAIZMJENIČNO NA MATERNJEM I NA ŠVEDSKOM JEZIKU

Unapređenje jezika i znanja za višejezičnu predškolsku i školsku djecu

VÄXELVIS PÅ MODERSMÅL OCH SVENSKA

bosnisk version

MYNDIGHETEN FÖR
SKOLUTVECKLING

Moj jezik raste

Dijete kojemu se obraćate na njegovom maternjem jeziku čuje mnogo riječi. Većinu tih riječi ono prepoznaje i zna njihovo značenje. Ono shvaća da su baba i djed u stanu, iako ih ne vidi. Obraduje se, jer će dobiti sladoled. I nauči se kako se formulira neki poziv, kako se izjavljuje tvrdnja i kako se postavlja pitanje na maternjem jeziku.

Ovo je način na koji kao djeca učimo gramatička pravila. Dijete sluša, ponavlja i ubrzo zna da konstruira vlastite rečenice i da izrazi svoje misli i želje.

To znanje dijete može da prevedu na uvjete švedskog jezika kada se nauči dotične švedske riječi i kad mu bude potrebno da pravi odgovarajuće gramatičke konstrukcije na švedskom jeziku.

* Ali Hasan, uđi, sad ćemo jesti. Hrana je gotova, a djed i baba su došli. Hoćeš li sladoled za dezert?

VÄXELVIS PÅ MODERSMÅL OCH SVENSKA

Beställningsnummer U06:158

ISBN 978-91-85589-17-3

Liber Distribution, 162 89 Stockholm

Telefon 08-690 95 76

Fax 08-690 95 50

Text: Mai Beijer

Grafisk formgivning: Typisk Form designbyrå

Översättning och grafisk produktion: Ord & Stil AB

Illustrationer: Burhan Misirli

Tryck: Intellecta Tryckindustri, Solna 2006

Myndigheten för skolutveckling 2006

www.skolutveckling.se

Možemo naučiti mnogo jezika

U 21. stoljeću u Švedskoj govorimo mnogo jezika. Sve veći broj djece odrasta u višejezičnim porodicama. U predškolskim ustanovama i u školama djeca i odrasli često se susreću s više jezika. Za identitet i usavršavanje znanja kod predškolske i školske djece od odlučujućeg značaja je to kako predškolska ustanova i škola iskorištavaju njihovu višejezičnost.

Mi možemo naučiti novi jezik a da se to ne dogodi na uštrb nekog drugog jezika. Znanja iz svojih maternjih jezika ne treba kod višejezičnih učenika suprotstavljati znanju iz jezika većine, švedskog. Naprotiv - jezik rađa jezik! Pojmovi za koje imamo riječ na jednom jeziku, možemo uzeti sa sobom u novi jezik čim naučimo kako se isti zovu u tom novom jeziku. Ako samo trebamo prevesti neki poznati pojam, to je neosporno lakše u poređenju s

tim da moramo pribaviti znanje kada se objašnjenja koja dobivamo daju riječima koje nam nisu poznate. Mi odrasli - roditelji, nastavnici, istraživači, stvaraoci javnog mnijenja i donosioci odluka - smo ti koji odlučuju koje mogućnosti se daju višejezičnoj predškolskoj i školskoj djeci da usavrše svoje znanje uz pomoć svojih različitih jezika i naizmjenično na tim istima.

Svrha ove brošure je da se pokaže kadko predškolska ustanova i škola u Švedskoj želi potpomoći višejezične učenike u Švedskoj da usavrše svoj jezik i steknu novo znanje. Informacije o tome gdje se može nabaviti materijal koji se spominje u ovoj brošuri naći ćete na zadnjoj stranici pod naslovom Linkovi i literatura, *Länkar och litteratur*.

Putem jezika izražavamo svoje kulture i vrednovanja. Jezik nam daje samosvijest. Jezik je nosilac znanja i osnova u susretu sa drugim ljudima. Jezik nam je potreban da bismo mogli razmišljati, sanjati, formulirati pitanja i rješavati probleme. Više jezike pruža više mogućnosti. *Više jezika, više mogućnosti!*

Bez komadića platna na oku

Teško je da se procijeni razdaljina ako morate šutirati loptu sa komadićem tkanine na oku. Sa dva zdrava oka vidimo ne duplo, već trodimenzijalno!

Ovo liči na situaciju višejezičnog djeteta. Korištenje oba svoja jezika nudi više dimenzija i povećanih mogućnosti za unapređenje znanja. Višejezičnoj djeci nije, međutim, uvijek tako lako u švedskoj školi. Iako se mnoga od njih dobro snalaze, ima i onih koja ne dostižu ciljani nivo znanja. Postoji više razloga koji zajednički doprinose tome. Jedan od njih je da je u posljednjih 10-15 godina nastava iz maternjeg jezika i na maternjem jeziku smanjena u svim oblicima školovanja.

U mnogim općinama u potpunosti je ukinuta potpora za maternji jezik u predškolskim ustanovama. Ta smanjenja nisu bila utemeljena na pedagoškim procjenama; u okviru predškolskih ustanova iz iskustva se znalo da su rana ulaganja u potporu u oblasti identiteta i jezika posebno važna u nižim uzrastima. Trebalo je, međutim, da općine štede novac.

Većina općina su u rasporedu sati za nastavu maternjeg jezika u školi odredile kasno poslijepodne. To

doprinosi tome da sve manje broj učenika odabira da uči svoj maternji jezik. Pošto se nastava maternjeg jezika odvija u vrijeme kada su drugi nastavnici i učenici završili nastavu za taj dan, škola ostaje prikraćena za multikulturološku kompetenciju koju nastavnici maternjeg jezika posjeduju. To za sobom povlači da se smanjuje upoznatost sa situacijom učenika sa multikulturalnim odgojem pa nastavnici koji govore švedski jezik imaju manje mogućnosti da zadovolje potrebe tih učenika.

Smanjenja radne snage u toku navedenog perioda među „osobljem zaduženim za zdravlje učenika“ – socijalnim radnicima, školskim medicinskim sestrama i psiholozima – naročito je teško pogodilo one učenike koji su bili izloženi traumama ili koji žive u nesigurnosti koja proizlazi iz neizvjesnosti da li će ostati u Švedskoj. U mnogim mjestima ti učenici nisu mogli dobiti potporu koja im je potrebna da bi mogli nastaviti unapređivati svoje znanje.

Škola mora biti bolja

Vlada je donijela odluku da uloži dodatna sredstva kako bi pomogla općinama i školama da mogu bolje zadovoljiti različite potrebe višejezičnih učenika. Svi učenici imaju pravo na istovrijedne uvjete za postizanje ciljanog nivo znanja i za nastavljavanje školovanja u srednjoj školi.

Uprava za unapređenje školstva, Myndigheten för skolutveckling, je po nalogu Vlade izradila plan po kome se taj novac treba koristiti za različite mjere potpore:

- ✿ Upraviteljima škola i drugim donosiocima odluka bit će ponuđeno obrazovanje u vezi sa pitanjima koja se tiču višejezičnosti, načina ponašanja na susretima vezanim za kulturu i suradnje između škole i kuće.
- ✿ Nastavnici koji govore švedski, a koji višejezičnim učenicima predaju različite predmete, će se obrazovati da bi mogli bolje predavati učenicima kojima je švedski jezik drugi jezik.
- ✿ Nastavnicima maternjeg jezika će se ponuditi obrazovanje kroz koje će se naučiti da daju bolje instrukcije iz različitih predmeta te da mogu predavati različite predmete na maternjem ili na švedskom jeziku.
- ✿ Općine će dobiti materijalnu pomoć za zapošljavanje dodatnog osoblja u školama koje imaju velike potrebe za većim brojem osoblja.

- ✿ Općine će dobiti pomoć za unapređenje metoda za bolje iskorištavanje iskustva roditelja i za povećanje njihovih mogućnosti da svojoj djeci pruže podršku u unapređenju identiteta i znanja.

- ✿ Općine će dobiti pomoć za unapređenje nastave u osnovnoj školi ili u toku srednjoškolskih godina za učenike koji su u Švedsku došli u toku posljednjih godina.

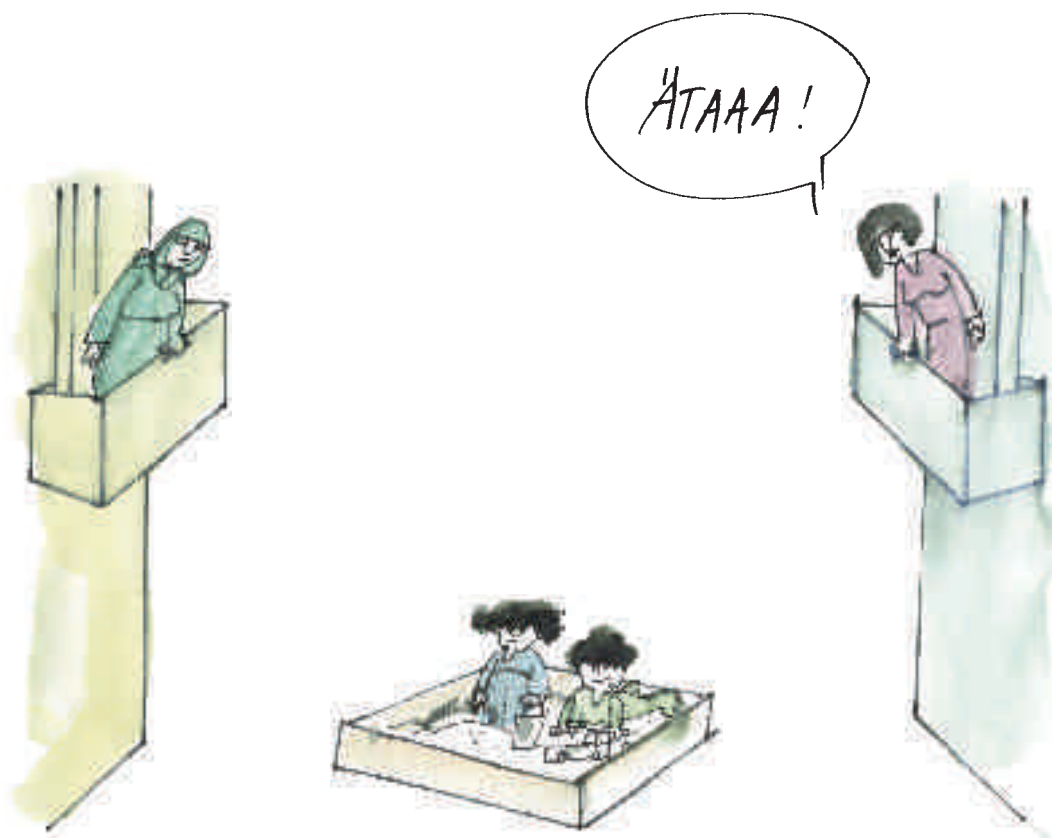
- ✿ Višejezične učenike treba ohrabrivati da mogu i da žele nastaviti školovanje nakon srednje škole.

Veći dio novca koji je Vlada odvojila za ta ulaganja Uprava za unapređenje školstva će raspodijeliti na onih 30 općina u kojima je jaz između ciljeva škole i stvarnosti najveći. Kako će se taj novac koristiti, odlučit će općine u dijalogu sa dotičnom upravom.

Obrazovanje nastavnika maternjeg jezika, mjere za pojačanje sudjelovanja roditelja, unapređenje nastave za kasno prispjele učenike i ulaganje u pojačanu zainteresiranost višejezičnih učenika za studiranje na fakultetu obuhvaća sve općine.

Na stranicama koje slijede predstavimo detaljnije motive za navedena ulaganja.

Na kom jeziku najbolje pomažem svom djetetu?

Ko je prevario ovu mamu da „priča švedski“ sa svojim djetetom, uprkos tome što je njeno znanje u švedskom jeziku ograničeno na poneku riječ? Ona želi najbolje - ali to što se dešava je da razvoj jezika kod tog djeteta kasni. To ozbiljno otežava daljnje unapređenje znanja kod tog djeteta.

Roditelji koji se pitaju kojim jezikom treba da pričaju sa svojim djetetom, šta treba da rade ako se u porodici služe različitim jezicima, da li dijete treba da pohađa nastavu maternjeg jezika u školi te kako mogu da potpomažu jezički razvoj svog djeteta u švedskom jeziku, naći će odgovore na svoja pitanja u svesci „Dva ili više jezika? Savjeti višejezičnim porodicama“.

Två språk eller flera? Råd till flerspråkiga familjer. Taj materijal postoji na švedskom i na 16 drugih jezika a temelji se na iskustvima velikog broja višejezičnih porodica. Izrađen je od strane Instituta za jezička istraživanja u Rinkeby-ju, Språkforskningsinstitutet i Rinkeby, a izdat je u suradnji sa Upravom za unapređenje školstva.

Predškolska ustanova i višejezična djeca

U Nastavnom planu za predškolske ustanove koji čini osnovu za djelatnost te ustanove stoji sljedeće:

Predškolska ustanova treba da teži da svako dijete koje ima neki drugi maternji jezik a ne švedski razvija svoj kulturni identitet i sposobnost da komunicira kako na švedskom tako i na svom maternjem jeziku.

Unapređenje jezika i razvoj identiteta odvijaju se paralelno. Sva djeca imaju koristi od toga da se susreću sa različitim jezicima i da dobiju uvid u različite kulture.

Neke biblioteke imaju dječije knjige i magnetofonske snimke i na drugim jezicima osim švedskog koje se mogu posuditi i ponijeti kući. Uprava za unapređenje školstva sada ispituje kakvi materijali su naročito podesni za višejezičnu djelatnost u predškolskoj ustanovi i za glasno čitanje u kućama. Informacije o tim materijalima moći ćete u toku jeseni 2006. godine da nađete na WEB-stranicama Uprave za unapređenje školstva „Tema Maternji jezik“, *Tema Modersmål* (www.modersmal.net)

Djevojčica koja ima svoje korijene i u nekoj drugoj kulturi izvan švedske osjeća ponos kada čuje neku priču iz zemlje svoga porijekla, koju i druga djeca doživljavaju uzbudljivom. A nakon toga ona tu knjigu može ponijeti sa sobom kući pa njena porodica može saslušati tu priču koja je snimljena na njenom maternjem jeziku.

Više jezika u predškolskoj ustanovi pruža više mogućnosti

„Doći do riječi. Višejezična djeca u predškolskoj ustanovi“, *Komma till tals. Flerspråkiga barn i förskolan*, je materijal sa komentarima izdat od strane Uprave za unapređenje školstva. U njemu se iznose razmišljanja o tome kako predškolska ustanova treba da se odnosi prema višejezičnoj djeci i da podržava njihove različite jezike.

„Jezik uzdiže“, *Språket lyfter* - procjena jezičkog razvoja kod djece

Koliko neko višejezično dijete zna švedski, može biti vrlo teško da se odredi. Djeca lako nauče izgovor, a to može imati za posljedicu da roditelji i nastavnici precijene njegovo znanje jezika. Djeca govore bez akcenta, ali da li je jezik djeteta stvarno jednako razvijen kao kod njegovih vršnjaka kojima je švedski maternji jezik?

Neko drugo dijete priča veoma malo. Kod kuće roditelji misle da je to zbog toga što dijete ne zna svoj maternji jezik tako dobro, ali oni pretpostavljaju da ono dobro govori švedski. Osoblje u predškolskoj ustanovi misli obrnuto da dijete ne zna švedski, ali da umjesto toga dobro vlada svojim maternjim jezikom.

Postoje metode pomoću kojih se može utvrditi do kog nivoa je neko višejezično dijete stiglo u procesu jezičkog razvoja. Takve procjene se mogu praviti paralelno na švedskom i na maternjem jeziku uz pomoć dijagnostičkog materijala „Jezik uzdiže, Dijagnostički materijal za švedski, švedski kao drugi jezik i maternji jezik za godine koje prethode 6-oj godini školovanja“, *Språket lyfter, Diagnosmaterial i svenska, svenska som andraspråk och modersmål för åren före skolår 6*.

Očevi i majčini roditelji mogu imati aktivnu ulogu

Jezik je nešto više od riječi i gramatičkih pravila. On obuhvaća razmišljanja, procjene, način posmatranja svijeta i pribavljanje znanja koje se dobiva posredstvom jezika.

Način na koji se djeca susreću sa novim saznanjima u svojim ranim godinama utiče na njihovo učenje i ima veliki povratni učinak na njih kada pođu u školu.

Djedov unajmljeni vrt je njegov ponos. On je Minu naučio nazive svih alatki za vrt i kako se kopa, sadi i zalijeva da bi nešto raslo. Djed je Minu takode naučio da treba da prođe vremena dok prvi novi listovi ne izbiju iz zemlje. Oni razgovaraju o tome da čovjek mora da ima strpljenja i da se ne predaje. Odrastanje uzima vremena!

Ispričaj mi jednu bajku! Ispričaj mi je još jednom!

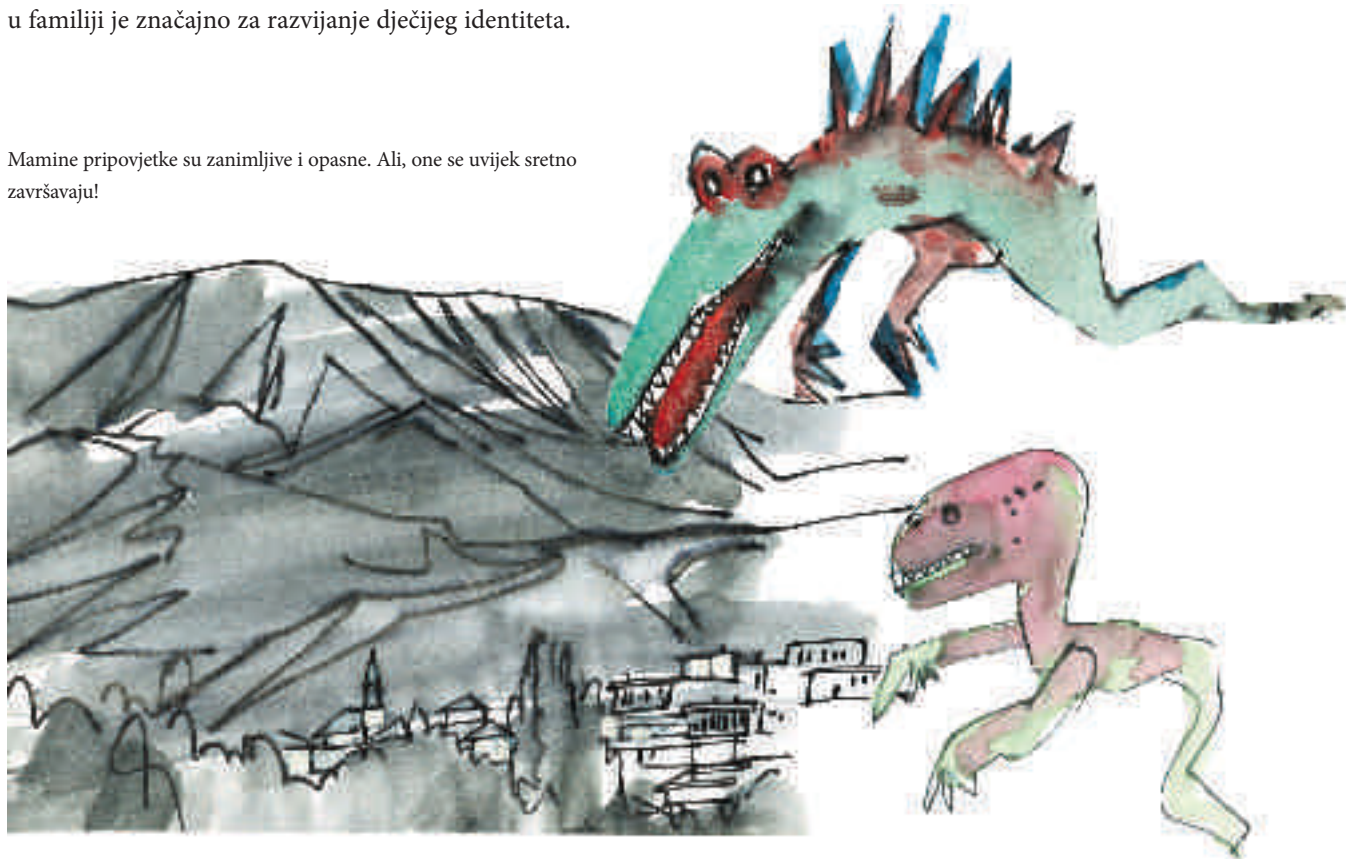
Djeca vole da slušaju priče. Mnoga djeca naročito vole da slušaju priče o sebi samima, o tome kad su bili posve mali. Druge važne priče odnose se na to kad su mama i tata bili djeca i šta su radili. Kako su se igrali i kakve su nestašluke pravili. Da na miru razgovaraju neko vrijeme i da sami pripovjedaju može za djecu biti dobar način da obrade to što im se desilo u toku tog dana.

Djeca koja imaju priliku da od majčinih i očevih roditelja slušaju pripovjetke i bajke su rođena pod sretnom zvijezdom. Upoznavanje sa usmenom tradicijom u porodici je značajno za razvijanje dječijeg identiteta.

Mamine pripovjetke su zanimljive i opasne. Ali, one se uvijek sretno završavaju!

Djeca takođe vole da im odrasli čitaju. U Švedskoj vlada velika nestašica knjiga na različitim jezicima, iako neke biblioteke pokušavaju da nabave takvih knjiga.

„Čitanje na maternjem jeziku“ ponekad ipak funkcioniše, tako što odrasla osoba na brzinu prevodi dotični tekst dok zajedno sa djetetom pregledava slike u nekoj knjizi na švedskom jeziku. Djeca, međutim, znaju biti veoma uporna u tome da ta bajka mora biti ista svaki put, dan za danom. Tada je važno da se zapamti šta se prije reklo!

Dobro poznavanje švedskog kao drugog jezika

Mnogi višejezični učenici dobro znaju švedski jezik, neki od njih taj jezik znaju najbolje. Drugi dolaze u dodir sa švedskim jezikom tek u predškolskoj ustanovi ili u školi. Iskustva iz švedskih škola pokazuju da novopridošlim učenicima obično treba 1-2 godine da dostignu takav nivo u švedskom jeziku da mogu komunicirati sa drugovima i da mogu donekle pratiti nastavu. Obično im je potrebno 5-6 godina da savladaju švedski jezik jednako dobro kao i učenici kojima je švedski jezik maternji jezik. Ima izuzetaka. Dobro motivirani učenici koji dobro znaju svoj maternji jezik a možda i druge jezike brže nauče švedski jezik. Učenicima koji dolaze iz ratnih područja ili koji su bili izloženi nekim drugim traumatičnim doživljajima može u periodima biti posebno teško da nauče nešto novo.

Dobro poznavanje švedskog jezika je ključ uspjeha u školi u Švedskoj. Da bi mogao nastaviti školovanje na nekom nacionalnom programu srednje škole, učenik treba

da u 9. razredu postigne najmanje ocjenu Dobar, Godkânt, iz švedskog jezika ili iz švedskog kao drugog jezika.

Dobar način da se poboljša znanje iz švedskog jezika je čitanje knjiga. Bibliotekari rado daju savjete u vezi sa knjigama koje odgovaraju interesima djece i učenika.

Nacionalni centar za švedski kao drugi jezik i za švedski za useljenike, sfi

Nacionalni centar radi po nalogu Vlade. Područje njegove odgovornosti obuhvaća djelatnost od predškolske ustanove do švedskog za odrasle useljenike, sfi. Neka od važnih područja su:

- * Širenje saznanja o procesu učenja koji učenje drugog jezika podrazumijeva.
- * Podržavanje načina rada koji unapređuje jezik i znanje.

Nacionalni centar organizira seminare i konferencije, izdaje knjige i odgovoran je za osobne kontakte. Daljnje informacije naći ćete na njihovoj WEB-stranici www.lhs.se/sfi

Planska nastava maternjeg jezika

Švedski parlament, Riksdag, je donio odluku da i učenici koji imaju neki drugi maternji jezik a ne švedski treba da mogu učiti svoj maternji jezik u osnovnoj i srednjoj školi.. Slijedi Konvencija UN-a o pravima djeteta:

„Zemlje potpisnice ove konvencije su suglasne o tome da obrazovanje djeteta treba da ima za cilj razvijanje respekta za roditelje djeteta, za vlastiti kulturni identitet djeteta, vlastiti jezik i vlastite vrijednosti...“ (Članak 29).

Ovaj predmet je dobrovoljan a učenici treba da imaju „osnovno znanje“ u tom jeziku. Općine su dužne da ponude nastavu maternjeg jezika u skladu sa uvjetima koji su regulirani u Uredbi o osnovnoj i srednjoj školi. Postoje nacionalni nastavni programi a ocjene iz maternjeg jezika imaju istu vrijednost dodatne kompetencije kad se dotični učenik želi upisati u srednju školu i na fakultet kao i ocjene iz drugih predmeta.

Zašto se maternji jezik treba da uči u školi?

- ✿ Poznavanje maternjih jezika i iskonskih kultura stvara preduvjete za razvoj pozitivnog multikulturološkog identiteta koji podrazumijeva sudjelovanje i u multikulturološkom društvu u kome dotični učenik živi i u kulturi njegovog porijekla.
- ✿ Jezičko znanje je ključ za komuniciranje. Maternji

jezik omogućava bliske kontakte u krugu porodice i sa rodbinom koja živi u drugim zemljama. U svijetu koji je sve više internacionaliziran je znanje iz više jezika resurs i za dotičnog pojedinca i za Švedsku. Ova nastava ima za cilj da pomogne učeniku da dostigne nivo znanja u maternjem jeziku koji mu omogućava da isti koristi i kao odrasla osoba pri daljnjem školovanju i u svojoj struci u Švedskoj ili u drugim zemljama.

- ✿ Jezik je sredstvo za unapređenje znanja. Ako učenik u svojoj školi može da koristi svoje različite jezike, on dobija veće mogućnosti da stekne nova znanja iz različitih predmeta.

Međunarodna biblioteka

Međunarodna biblioteka u Stockholmu posjeduje otprilike 200.000 knjiga na preko 100 jezika. Ova biblioteka ima i DVD-ove i videofilmove iz različitih zemalja te CD-ove sa muzikom iz cijelog svijeta. Posjetite njihove WEB-stranice na arapskom, engleskom, kineskom, perzijskom, ruskom, španjolskom i švedskom jeziku. Ako imate člansku kartu Gradske biblioteke u Stockholmu, možete sami pozajmljivati knjige u Međunarodnoj biblioteci koja je smještena blizu Odenplana. Ako stanujete u nekom drugom mjestu, možete naručiti knjige iz te biblioteke preko biblioteke u mjestu svog boravka.
www.internationellabiblioteket.se

Tema Maternji jezik, Tema Modersmål, www.modersmal.se

Internet znači radikalno poboljšane preduvjeta za unapređenje jezičkog znanja. Na WEB-stranicama Uprave za unapređenje školstva Tema Modersmål radi blizu 100 nastavnika iz 30-tak jezika na tome da

pronađu linkove sa tekstovima, slikama i zvucima kojima se djeca i učenici mogu da koriste za razvoj svog jezika. Za veći broj tih jezika postoje i interaktivne mogućnosti za kontakte između nastavnika, učenika i roditelja.

The screenshot shows the homepage of the Tema Modersmål website, specifically the section for Bosnian language resources. The header features the site's name 'Tema Modersmål' and 'Bosanski jezik' in a stylized font. Below the header, there are several navigation buttons on the left side: 'Školski sistem', 'Za nastavnike', 'Savjeti roditelja', 'Matematički pojmovi', and 'LEXIKON'. The main content area is titled 'Bosna ili prestići jedna zemlja imade i posna i bosna' and features a large banner for a 'Konferencija za nastavnike bosanskog jezika' held in Gospić on June 26, 2006. Below the banner is a photograph of a statue of a woman holding a bowl. The bottom of the main content area mentions 'Göteborg od 5. - 6. oktobra 2006. godine'. On the right side, there are more navigation buttons: 'Himna BiH', a map of Bosnia and Herzegovina, 'Zastave i grbovi', 'Bosanska dolina piramida' with a small image, 'Bosanski jezik', 'Bosanski za početnike', and 'Hasanaginica'.

Novopridošli učenici žele da uče engleski jezik

Engleski jezik je tzv. bitni predmet, kärnämne, u švedskoj školi. To znači da ako neki učenik želi da nastavi školovanje u nekom nacionalnom programu srednje škole, isti mora da ima najmanje ocjenu Dobar, Godkánt, iz engleskog jezika u 9. školskoj godini/razredu. Učenici počinju da uče engleski jezik u 1. ili 2. godini školovanja. U međnarodnoj usporedbi, kada se radi o poznavanju engleskog jezika među učenicima kojima engleski nije maternji jezik, švedski učenici su na vrhu tabele.

Može se desiti da učenici koji u školu u Švedskoj dospiju kasnije mogu da dođu sa znanjem iz engleskog jezika. Nekima je to maternji jezik, drugi su taj jezik učili u školi ili su neformalnim putem stekli određeno znanje, dok neki opet uopće nisu dolazili u kontakt sa engleskim jezikom. Najveći broj novopridošlih učenika je motiviran da nauči engleski jezik. To se naročito odnosi na omladinu koja je nesigurna u to da li će moći ostati u Švedskoj.

Engleski jezik je obavezni predmet koji i učenici koji nisu bili prisutni „od početka“ imaju pravo da uče. Većina učenika posjeduje kapacitet da počne učiti švedski i engleski jezik paralelno. Ponekad čak može biti takav slučaj da ta dva jezika podupiru jedan drugog, npr. da učenik prepoznaje gramatičke strukture švedskog iz engleskog jezika, ili da su riječi na švedskom slične riječima na engleskom jeziku.

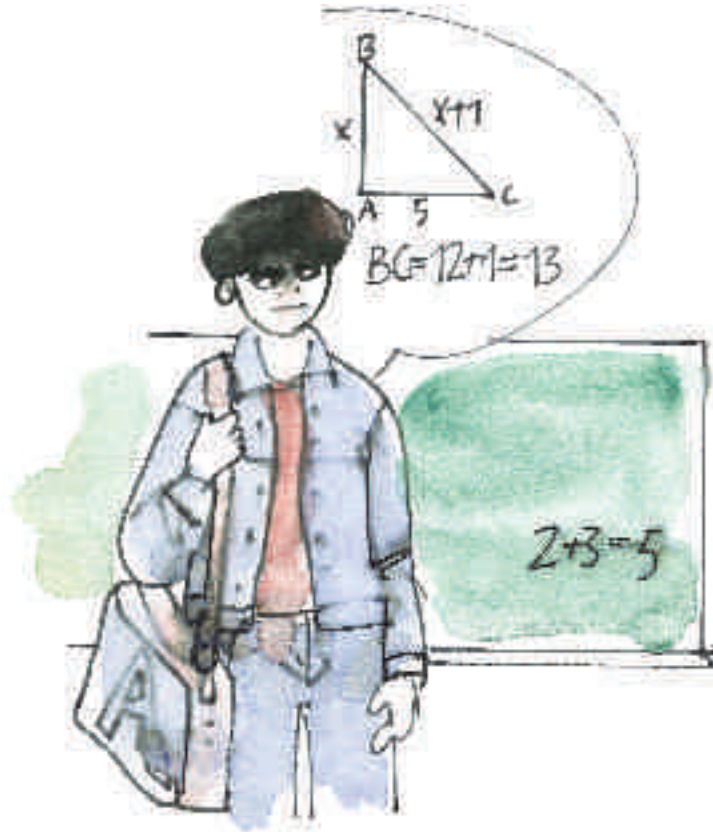
Ako škola uprkos svemu procijeni da bi za učenika bilo najbolje da sačeka sa engleskim jezikom, o tome se treba donijeti odluka u dogovoru sa učenikovim roditeljima. Učenik i roditelji moraju u tom slučaju da imaju jasnu predstavu o tome kako će taj izbor da se odustane od engleskog uticati na mogućnosti tog učenika da nastavi školovanje u srednjoj školi.

Nove mogućnosti 2006. - 2007. god.

- * Uprava za unapređenje školstva dodjeljuje u toku 2006. - 2007. god. materijalnu potporu/poticađ školama koje daju predmetnu nastavu na maternjem jeziku dok se njihovim nastavnicima istovremeno pruža mogućnost da kompletiraju svoje obrazovanje da bi na maternjem jeziku mogli predavati različite predmete.
- * Većina višejezičnih učenika će i ubuduće imati veći dio nastave iz različitih predmeta na švedskom jeziku. Zato ova uprava takođe ulaže u to da stimulira općine da svojim predmetnim nastavnicima koji govore švedski jezik ponude stručno usavršavanje. Cilj je da isti unaprijede svoju nastavu tako da ona bolje odgovara preduvjetima učenika kojima je švedski jezik drugi jezik.

* Zar ja koja sam švedska hiljadunoga imam samo 100 nogu na engleskom?

Graditi dalje na tome što učenik zna iz matematike

Jedan drugi bitni predmet je matematika. Mnogi novopridošli učenici dobro znaju matematiku, ali naročito onima koji u švedsku školu dođu u kasnijem dijelu osnovne i u srednju školu će proći više godina dok ne steknu takvo znanje u švedskom jeziku da mogu razumjeti tekstove u udžbenicima iz matematike i objasniti na švedskom jeziku kako rješavaju svoje zadatke iz matematike.

Najveći dio novopridošlih učenika danas mora da čeka sa matematikom sve dok pohađa nastavu u pripremnim razredima ili na introdukcijskim tečajevima za učenike useljenike, introdukcijskurser för invandrarelever (IVIK) u srednjoj školi. Oni ponekad dobivaju jednostavne (djetinjaste) zadatke sa ciframa koji ne

zahtijevaju poznavanje švedskog jezika. Drugi učenici prisustvuju časovima matematike na švedskom jeziku a da nisu u stanju sudjelovati u nastavi. Nije neobično da se ti učenici osjećaju pogrešno shvaćenima a u najgorem slučaju isti izgube interes i za učenje švedskog jezika.

Ti učenici su nedvosmisleno u prednosti, ako mogu nastaviti da usavršavaju svoje znanje iz matematike na svom maternjem jeziku ili na jeziku na kome su prethodno pratili nastavu, uporedo sa učenjem švedskog jezika.

Ne postoje nikakve formalne prepreke za nastavu na nekom drugom jeziku osim na švedskom a ocjene iz takve nastave imaju istu važnost kao i ocjene iz nastave na švedskom jeziku.

Kako se moje dijete snalazi?

– Možemo li se međusobno pomagati? – Kako se to svršilo?

Razgovori s roditeljima u predškolskoj ustanovi

Predškolska ustanova poziva roditelje na razgovore o dječijem napredovanju, o tome kako se dijete uklapa sa drugovima te dokle je stiglo u unapređenju svog jezika i svog znanja. Roditelji imaju pravo da dobiju informacije o tome kako predškolska ustanova radi na tome da potpomogne dvostruki razvoj identiteta i jezika kod dotičnog višejezičnog djeteta. Osoblje predškolske ustanove može opisati način na koji dotična porodica može potpomagati unapređenje jezika u kući.

Razgovori o razvoju u osnovnoj školi

Škola treba u svakom polugodištu da pozove učenike i roditelje na razgovor o razvoju. Svrha tih razgovora je:

- ✿ da učenik i njegovi roditelji dobiju informacije o tome da li se učenik uči to što treba da zna, šta je lako a šta teško. U tim razgovorima treba takođe da se iznese situacija tog učenika u vezi sa ostalim pitanjima vezanim za školu te kako taj učenik funkcioniра zajedno sa drugovima i sa odraslima i u različitim grupama.
- ✿ da škola treba da bude upoznata sa iskustvima i mogućnostima roditelja da doprinesu unapređenju znanja svoje djece i da iste iskoristi. Aktivno sudjelovanje od strane roditelja istim omogućava da zahtijevaju neophodna ulaganje od strane škole.
- ✿ da se nastavnik, učenik i roditelji dogovore o tome šta učenik treba da nauči i da vježba do sljedeće prilike i koje su mjere neophodne od strane škole. Mogu se takođe dogovoriti o tome na koji način učenik u svom radu može dobiti pomoć kod kuće.

Individualni planovi razvoja, Individuella utvecklingsplaner (IUP)

U vezi sa razgovorima o razvoju nastavnik treba, zajedno sa učenikom i njegovim roditeljima, napisati individualni plan razvoja, IUP,

- ✿ Individualni plan razvoja treba da sadrži ograničen broj ciljeva za učenje koje učenik treba da postigne do sljedećeg razgovora o razvoju, na kome će se dogovoriti o novom Individualnom planu razvoja.
- ✿ Individualni plan razvoja za mlađu djecu se prvenstveno usmjerava na osnovne vještine kao što su čitanje, pisanje i računanje. Kako djeca odrastaju, pažnja se usmjerava na unapređenje znanja u različitim predmetima.

Kroz navedene planove razvoja škola i kuće stalno prate unapređenje znanja kod svakog učenika. Svrha mjera o kojima se postiže dogovor je da veći broj učenika dostigne ciljani nivo znanja u školi.

Daljne informacije možete naći u publikaciji Opći savjeti i komentari - Individualni plan razvoja, *Allmänna råd och kommentarer – Den individuella utvecklingsplanen*.

Pravo na tumača

Ako učenik ne može biti shvaćen na švedskom jeziku, škola se mora pobrinuti da tim razgovorima prisustvuje tumač. Učenik se nikada ne smije koristiti kao tumač prilikom kontakata između škole i kuća.

Ocjene i pismeno mišljenje

The screenshot shows the website of the Swedish National Board of Education (Skolverket). The main heading is "Bedömning och betyg" (Assessment and grading). The text describes a project to develop competence-based assessment and grading for teachers. It mentions a report titled "Rapporten: Kompetensutveckling av lärare om bedömning och och betygssättning" and provides information on how to access it. The page also features a navigation menu on the left, a search bar, and a list of news items on the right. At the bottom, there are three cartoon illustrations of people.

U nastavnim planovima za osnovnu i srednju školu postoje smjernice o tome kako nastavnik treba da ocjenjuje. Postoje kriteriji izrađeni na nacionalnom nivou po kojima se određuje koji nivo znanja prema programskim planovima učenik treba da dostigne za određenu ocjenu.

Za ocjene u osnovnoj školi treba da se koriste sljedeće oznake:

- ✿ Dobar, *Godkänd (G)*
 - ✿ Vrlo dobar, *Väl godkänd (VG)*
 - ✿ Odličan, *Mycket väl godkänd (MVG)*
- U srednjoj školi se koristi i ocjena
- ✿ Nedovoljan, *Icke godkänd (IG)*

Linkovi i literatura

Linkovi WEB-stranice Uprave za unapređenje školstva
www.skolutveckling.se

MÅNGFALD OCH LIKVÄRDIGHET (RAZNOLIKOST I JEDNAKOST)

Pod tim naslovom nalaze se između ostalih sljedeće WEB-stranice:

Nyanlända (Novopridošli)

Resurs za škole i za druge koji rade sa novopridošlom predškolskom i školskom djecom.

Idéskola för mångfald (Idejna škola za raznolikost)

Mreža predškolskih ustanova i škola koje žele razvijati ideje o tome kako se može uspješno baviti pitanjima raznolikosti.

Regeringsuppdrag (Zadatak vlade)

Link za, između, ostalog Plan za raznolikost Uprave za unapređenje školstva za 2006. – 2007. god. Bolji rezultat i smanjene razlike - planiranje rada na raznolikosti.

Utvecklingsdialoger (Dijalozi o razvoju)

Sadrži npr. popis 30-ak općina koje dobivaju dio usmjerene podrške u obliku dijaloga u 2006. – 2007. god.

Tema Modersmål (Tema maternji jezik)

Resurs za sviju koji rade u okviru društvene brige o djeci i u školi. Obuhvaća "jezički prostor" za oko 30 jezika, osnovne podatke o nastavi, novosti, debatu, linkove za

istraživačke izvještaje, pozive za tečajeve i konferencije i dr. Također linkove za:

Lexin – leksikon online (albanski, arapski, bosanski, engleski, finski, grčki, hrvatski, srpski, španjolski, turski te "Švedske riječi", Svenska ord, sa snimljenim izgovorom).

Lexin – Slika sadrži oko 1.700 imenica (sa slikama, tekstovima i zvucima na švedskom jeziku, prijevod na više jezika je u toku).

Lexin – Film sadrži 370 glagola (kratka filmska sekvenca sa švedskim zvukom).

KUNSKAP OCH BEDÖMNING (ZNAJJE I MIŠLJENJE)

Pod ovim naslovom nalaze se između ostalih sljedeće WEB-stranice:

Bedömning och betyg (Mišljenje i ocjena)

Individuella utvecklingsplaner (Individualni planovi razvoja)

Läs och skriv (Čitaj i piši)

Matematik, naturvetenskap och teknik

(Matematika, prirodne nauke i tehnika)

Skolbibliotek (Školska biblioteka)

Språk (Jezik)

KNJIGE I BROŠURE

Ovi izvještaji i brošure mogu se čitati, skinuti ili kupiti preko www.skolutveckling.se/publikationer

Två språk eller flera? Råd till flerspråkiga familjer

(Dva ili više jezika? Savjeti višejezičnim porodicama) (28 stranica). Postoji na švedskom + albanskom, arapskom, bosanskom, engleskom, finskom, sjeverno

kurdskom, romskom arlijskom i romskom lovarskom, perzijskom, poljskom, ruskom, somalijskom, španjolskom, tigrinskom, tajlandskom i turskom jeziku. Ovdje roditelji mogu dobiti odgovore na pitanja kako treba da se odnose prema jezicima u vlastitoj porodici te kako mogu da potpomažu unapređenje jezika i znanje kod svoje djece.

Komma till tals Flerspråkiga barn i förskolan,

(„Doći do riječi. Višejezična djeca u predškolskoj ustanovi“) 2004. god. (Mali format, 60 stranica). Svrha oviog materijala je da se doprinese većoj upoznatosti sa tim kako se višejezičnost može potpomagati i stimulirati kod male djece.

Vid sidan av eller mitt i? (Po strani ili tačno u

sredini?) 2005. (70 stranica). Materijal za općine i škole koje utvrđuju faktore za uspješan rad sa kasno pridošlim učenicima i ističu pitanja za daljnje razmišljanje u okviru vlastite djelatnosti.

MATERIJAL IZ ZAVODA ZA ŠKOLSTVO

Ovi materijali se mogu čitati, skinuti ili kupiti preko stranica www.skolverket.se

NASTAVNI PLANOVI I KRITERIJI ZA OCJENJIVANJE U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI

Flera språk – fler möjligheter (Više jezika – više mogućnosti), 2002 (304 str.).

Po Vladinom nalogu Zavod za školstvo je iscrpno prikazao potporu maternjem jeziku u predškolskoj ustanovi i nastavu maternjeg jezika. Taj izvještaj je obuhvatio i priloge: Stavovi prema

nastavi maternjeg jezika i prema integraciji, Pregled švedskog istraživanja na polju nastave maternjeg jezika, Maternji jezik kroz tri decenije – o potpori maternjem jeziku u predškolskoj ustanovi u periodu od 1970. do 2000. god.

Flera språk – fler möjligheter (Više jezika – više mogućnosti), 2003 (16 str.).

Kratka verzija gore navedenog izvještaja. Postoji i na engleskom jeziku.

Språket lyfter – lärarhandledning (Jezik uzdiže - Instrukcije za nastavnike), 2002

(27 str.). Dijagnostički materijal o švedskom, švedskom kao drugom jeziku i o maternjem jeziku prije 6. godine školovanja.

Språket lyfter – observationsschema (Jezik uzdiže – prikaz jezičkog razvoja),

2002 (3 str.). Može se koristiti neovisno o jeziku.

Allmänna råd och kommentarer Den Individuella utvecklingsplanen (Opći savjeti i komentari.

Individualni plan razvoja), 2005. Savjeti i komentari Zavoda za školstvo u vez sa izradom individualnih planova razvoja za sve učenike.

Švedskoj je potrebno više višejezičnih osoba

Kösta på!

Više jezika pruža više mogućnosti!

Putem jezika izražavamo svoje kulture i vrednovanja. Jezik nam daje samosvijest. Jezik je nosilac znanja i osnova u susretu sa drugim ljudima. Jezik nam je potreban da bismo mogli razmišljati, sanjati, formulirati pitanja i rješavati probleme.

MYNDIGHETEN FÖR
SKOLUTVECKLING